

Irakurlearentzat argipen laburra, **Joseba Intxausti**'ren idazkia bere kontestuan jaso dezan.

Aurtengo "Z. ARGIA" asterokoaren 209, 211, 217 eta 221 zenbakietan zehar, polemika trixte ta penagarri bat erabilli da, "**Baiña zergatik eta zertarako euskaldun?**" **Jose Azurmendi**'k jaulki zuen galdera famatu hartan bide harturik (ikus "Z. Argia", 205).

Egin bazuen egin, euskal giroaren une nahasi eta urdurienetako (eta ez horregatik txaharrenetako) batean egin zuen **Azurmendi**'k galdera hau, atzerritik. Hori dala-ta, prolema behar bezala ulertu izatea ifoiz merezi ez zituen erantzun eskas eta asmatu ditezkean izentzahar guztiak jaso ditu bere gain. "Unamuniano", "barojiano" ta "españolista"-tik hasi ta "traidore"-tza! salatzeraiño...

Euskaltzale itxiok: aski da. Aski da intransijentzi ta integrismo ahul hortatik. Euskal belaun berria konformagaitza eta egizale izatea, ez da gure errua. Gure eskubide osoan gaude holamoduzko galderak egitean, eta euskaltasunaren prolemak erromantizismu hutsetik at hondotik planteatzeko.

Gure gaitza ez da besterik, aspaldidanik: defentsa egarri eta seguridade nahi amorratua, benetako prolemak azpiratuaz; euskaltzaletasunaren sail batean gehiegi finkatu den gaitza.

Intxausti'ren **ESKUTITZ IRIKIA** irakurri ondoren, eskandalizatu ez baiña, berpentsatu bitzate beren argumentuak **Azurmendi**-rekiko polemikan parte hartu dutenek. Eta, jakin bezate, oraindik zutik jarraitzen duela bere galderak, ez baidute denen artean argi txinta bat ere sortu hainbeste "erruki" ta hitz alferrekin.

ZUZENDARITZAK _____

Euskal-herri'tik Alemania'ra

ESKUTITZ IRIKIA

Joseba Intxausti

Adiskide:

Euskal-herri'tik idazten diat. Bi urte, hemengoekin nere hartu-emanak atenda nizkiala. Harrezkero zubipetik ur asko eraman dik ibaiak. Alboetatik, han ta hemen, iturri berri askok handitu diate erreka zaharra. Etorkizuna, berriz, sekula baiño aldatuagoa aurkituko diagu beste bi urteren buruan. Berri, eztenkada ta pentsakizun ustegabe aunitz idoro dizkiat aberriratzean. Ta esan dizkidatenean artean...

Esan zaidanez, gorriak eta beltzak entzunerazi omen dizkiat hiri oraingoan. Hori izan duk lehenik hemen esan zaidana. Nik omen nionari jarraituaz, traidore ustel bat omen haiz. Ta ni ere beste hainbestetsu herbestearen isilpean galdu naizelako. Hire sorterri-miñak ez diate, nunbait, gehiegi balio; herri-miñak eta lanak zertarako dituk...

Urliak dionez, gaiñera, kanpora joan geranok kol-dar izuti batzu gaituk. Ikaskizun ta gaiñerako burugabekeriak aitzaki ederrak, halajaiña!

Ta hik galdera "penagari" bat egin duk: "Zergatik eta zertarako euskaldun?" Aberkideak asarratu egin zaizkik. Galdera burugabea omen duk. Ez zekiat. Euskaltasuna ezarri zaiguan gizaera bat duk, geuri dago-kigun gertakizuna. Hartu egin behar diagu, eman zaiguan izana onartu dugun bezelaxe. Izatasunaren, gizatasunaren, euskaltasunaren eta izangriñak bultzata, iruten ari geran ekintzaren zergatiaz galdetzea txorakeria hutsa duk, esaten denez. Beraz, hire galdera, tajugabea duk. Ba litekek...

Hala ta guziz ere, hik eta nik, dirudienez, ezin

ahaztu dizkiagu metafisikakeria horiek, ezin nunbaiz buru-kaskoepan ito galdera trakets horiek. Izpiritua metafisika-pi-piak jota zeukeagu. Gure hau alienazio-modu (honela esaten duk, ala?) okerrenetakoa duk: gauzen eta gertakarien zergatiaren jakin-egarria sasi-gizaera baten ondorio heri bat duk. Dena dela, hire zoritxarreko galdera horretaz zerbait esan beharrean nagokik. Ta honetarako ba zituat nere arrazoiak: pentsatzen dudana pentsatzen dudalako ta esan ez ditudanak ezarri zaizkidalako. Noan, ba, gaurko honen zerera.

Atzerrian, erdaldunen artean, nik ez diat nere burua euskaldun-beharrean sumatzen. Ba zekiat aitorten hau eskandalo-bide izan ditekera; saia nadin, beraz, egia hori argitzen. Nere hori dena gertaera bat duk, gizarteak eta kulturak bizkarreratu zidatean gertakizuna. Neri herbestek ez zidak sorterrri-miñik sortzen, erdaltasun-zamapean erdaldun sentitzen diat nik nere burua. Hala ere ez diat uste ezbehar honen erantzunkizuna nere gain bota dezaidaketenik. Hori, euskal-sentipen baten eskasia alegia, tentaldia duk agian, pekaturako arriskua, baiña barnean daramakidan gertaera "itsusi" honen billa ez nauk ibilli ni: barnera, bestek sartu zidak. Nik, nahiko txundituta, idoro egin diat, aurkitu, nere kolko ta arima "pekatarian" neramakian gertakizun lotsagarri hori.

Gaixorik negok, noski, baiña heriak ba dik, gaitzak behartuta, galderak egiteko dretxoa. Hire galdera "kaltegarria" ez duk hik asmatua: hik eta nik eta beste hamaika euskaldunek berengan eta beren ahotan darabilkitena baizik. Ta ez diat uste galdera honen "egia", edadura ta benetako izatea iñork uka dezakeanik: galdera hori izan Euskal-herri'an ba duk eta ezingo diagu ez-ikusituta, azkenean galderaren tajugabekeria ikusarazteko izango bada ere.

Gizonaren griñarik gizatiarrenetakoa bat galdetzea izan duk beti, ta intelektualen bizitza ere, hain zuzen, horixe: izadiari galdetu, gertakariei galdetu, gizonari galdetu. Sokrate'ren maieutika gu jaiotzerako asmatua zegoan, gaizki ez banago, giza-adimenaren galdera-griña horren adigarritzat. Hik ere galdera bat egin duk, eta

edozein zeretari dela, horretarako eskubidea ukatzeko egundoko arrazoiak beharko zituk edonork. Pentsaketara behartzen gaituen galderak, azkenean argi berria ekarriko ziguk.

“Zertarako euskaldun?”, galdetzen diate, euskerak ogibiderik ez duela urratzen ikusi duten askok. “Zertarako euskaldun?” ziotek alperrikako burrukarik nahi ez luketen zenbaitek, patrikari begira ez baiña geure gizatasunari misterioa argitu nahirik. Galdera hau ez duk guri dagokiguna bakarrik, eta beste herriek ere hori bera edo berdintsu diate. Españiako 98 belaunaldiak, esate baterako. Bizi-krisis bat duten herriak erantzun beharrekoa duk hori, “anai apartatuak” gureganatu nahi baldin baditugu behintzat.

Galdera hori kaltegarri gerta dakigukela? Segun nun eta nola egiten dugun; segun nola aztertzen dugun... Umeek, ez herriek bakarrik, galdera erantzun-gaitzak egiten ba zekitek. Ta gure haurrei erantzuna billatzen ahalegintzen gaituk, kale-baztarretan eta kanpokoengandik, behar ez duten erantzunik jaso ez dezaten. Ba litekeek galdera hauetarako lekuri egokiena aukeratu huana ez izatea, baiña hori asmatzeko lekuri ederrenean ez hago hi, hor atzerrian eta bakarrik aspalditxotik... Eztabaida haretan hori huan beharbada kolokarik okerreana, baiña —dakidanez— ez zian inork ikutu.

Gure euskal-fedearen gaitzak asko dituk, eta ez samurrenak barruan daramazkigun zalantza ta galdera hauek. Zergatik ez aurpegi eman benetan ukan ba ditugun arazo horieri? Eterodosia ta erejia direla? Begi biok itxita ezer gutxi konponduko diagu. Alferrik gabiltzak; bizitzaren enbido ta ordago horiek pasaeziñak dituk, erantzun beharrekoak. Mingarri dela? Bai, baiña borondate onez gabiltzanok jakin behar genikek galdera galdetzeko dela, ta galderak ez duela —berez— ezer ukatzen; bestalde, bide-sasiak garbitzea dela bere zeregiña. Besterik ez.

Euskaldun izan ta irautea izankizun gogorra ta, askorentzat, gogaikarria duk. Gizonaren euskaltasuna nahiz erdaltasuna haren gizaera “betetzeko” dituk,

izaera-modu berezi batez gure izankizuna apaintzeko ta egiteko. Gizonago izan gaitzen. Jatorriz euskotar ditugun aunitzei (ta herbesteratu batzuei), beren gizaera erdal-giroz mardulkiago osatuko ez ote dutenaren zalantza sortzen zaiek hor barruan. Sorterrian ba dituk honelako dudak, eta eskatzen zuten erantzuna eman ez zaielako "anai apartatuak" ere.

Horientzat eta euskaldun bilakatzen burrukatu nahi genuenontzat ez duk batere kaltegarri elkarrekin pentsatzea. Erdalduntasuna erosoago duk "geuretasuna" baiño, ta nik ez dizkiat oraindik, behin betiko, nere barneko zazpi deabru tentatzaille haiek, erdalkeriarra tiratzen nauten haiek, uxatu. Ez diat euskal-kontzientzia garbirik. Atzerrian nik ez diat euskaldun "on" guziak behar duten "euskaldun izan-beharrik" sumatzen nere baitan. Nere fede eskasa burrukan zebiltek izanean eta bizi irauteko. Iñoiz, ta askotan, nere gizatasuna hobetzeko orain baiño baliotsuago sentitu dudan euskal-izaera zaharrak, egun ez zidak hain ozenki "aidaka" garrasi egiten.

Euskaltasunaren illunaldi honetan, galderak bor-borka sortzen dituk ariman. Ta horiek (gure aberkideenak bezelaxe) erantzunaren billa doazkik. Ba zekiat erdaltasunak zanpatuta ere, hori dena baiño indartsuago izango dela bizitza, ta nere euskaltasuna ezingo diat erabat ukatu; heriotzaren aurretik, ordea, maila ta mota askotako heritasunak jasan zitazkek gure izpirituak. Mini-euskaltasun batekin ere ase litekeek (integrismorik itsuenera joango ez bagaituk ere. Horrek ere nazkatuta naukak-eta).

Herri baten nortasuna gu bakoitzagan prolematikoa izan ohi duk, norberak egin beharrekoa, geuk irabazi behar duguna, herritasun hori giza-izpirituaren ondorio delarik, gure izpiritu librean jaso behar baitiagu. Beraz, nere gogoa herritasun bat neronegan mamitzera bultzatu nahi dudanean, ekintzarako arrazoiak ta balio-ideiak eskeiñi behar zizkioat nere buruari: "zergatik eta zertarako" lan egin? Euskaltasunak, erlijio biziak bezela, apolojetika baten premia dik.

Nik, neuretzat (eta dakidanez), ez diat euskaldun

izan beharrik nere baitan sumatzen. Zer diodan? Honatx: hizkuntza, mintzabide duk, ta, nahi bada, pentsabide ta sentibide. Mintzabiderik, pentsabiderik eta sentibiderik izan dezadan, nere "nitasunak" ez dik euskera-premi sentigarririk. Izpiritu-barnea jaulkitzean, erderaz hitz-bide zabalagoa aurkitzen diat eta neregán daramakidan bizia samurrago ta libreago ematen, beraz. Pekatari ote nauk honegatik? Ez jakin.

Ta ez duk erosotasunarekikoa soillik: eskasia horrek ez nauk, gaiñera, kezkutzen, ez zidak euskaramiñik sortzen. Ez nintzean honela orain hamabost urte; zahartu egin nauk geroztik. Gaiso nagoanik ez zekiat, baiña bai gertaera bat dela. Hau aitortzean, beste euskaldun askoren "aje" bat aipatzen diadala uste diat, gaiñera. Ta gertakizun hau —euskaltasuna hain urri sentitzea, alegia— gertakizun inportantea duk herria maite dugunontzat.

Zer egin behar diat, beraz, egun batez eman zitzaidan hizkuntzarekin. Baztertu, desegiten ahalegindu ala zer? Hire galderak, hemen, arima-giro honetan dik zeregiñik argiena. Izpiritu-hutsune honekin, zergatik eta zertarako euskera? Sentiera honetan bi betekizun izan zitzazkek eta zituk neretzat: lehenik, gizon naizenetik eman zitzaidan izpiritu-munduaren zerbitzutan, ta, bigarren, herri ta populu baten nahia, bizi-nahia, bizkortzeko ta mantentzeko.

Amak bere bihotza euskeraz erakutsi zidean; aitak ere bai, senideek berdín. Jaio nintzanetik, horiek denak munduaren izaera euskeraz erakusten saiatu zaizkidak. Maite ditudan guzión izpiritu maitagarria euskeraz bizi duk, euskeraz ari duk, euskeraz mintzatzen duk... Guziok euskeraz luzatu zizkidatek beren nortasunaren atalik bikaiñenak, eta zor diedan eskerrona ukaeziña duk. Maite ditudanon eskeintza honi erantzuna euskeraz zor zaiok: nere mirespéna ta esker-maitasuna euskeraz eman beharko zizkieat, bidezko denez.

Nere gizatasuna —guziena bezela— gizarte batean mamitu zidatek. Izan naizen honetantxe gizarte horrek jarri nauk. Ta eman zaizkidan asko euskeraz eman zidak gizarte horrek. Eskerronez natorkien horientzat

(familiarentzat, gizartearentzat), ba diat nik ere nere barne-izadia, ta horiek har dezaidaketen erarik onenean eskeiñi beharko zieat.

Arrazoiketa hau, neretzat, bidezkoa duk, eta ondorio horrelara erakarri nauk: giza-legeak, euskal-inguru guziari euskeraz egitera naramakik.

Ta beste arrazoirik bai ote da? Zergatik eska ote zezaigukek euskerarik gure Herriak? Guziok zekiagu nolako txiki-zioak desegin behar duen Biet-nam herria ta hango lurrak. Russell, Sartre, Europa'ko gazteria, Ameriketakoa, nunahiko intelektual aunitz..., denak deabrukeria horren kontra ari dituk. Herri haren alde gaudek, haren bizitza ta libertadearen alde. Herri baten gogoa ta izana zanpatu nahi dela ikustean, justiziaren alde ekitera deituak sentitzen gaituk.

Euskal-herriak, edo herri honen parte batek, ere euskeraz egin nahi dik. Gure lurralde hauekako hamai-ka milla gizonak euskeraz pentsatzen diate, euskeraz sentitzen, euskeraz bizitzen. Euskeraz ziarduk beren gizaki osoak, eta horretantxe irauñ nahi diate. Borondate hau beren askatasunaren agerbide duk. Euskal-izaera aukeratzeke ta hazitzeke duten libertadea (dretxoak!) zanpatu nahirik datozkien indar guziak injustizia paregabe bat egin nahi diate. Ta ni deabru-indar guziona kontra negok, ez neuk neuretzat euskera behar dudalako, nere herrikideok beren gizaera horrelaxe nahi dutelako baizik.

Gizona errespetagarri duk beti, ta berdin bere ekin-tza. Ekintza hau, ordea, gizagintza baterako diardue-nean, bereziki errespetagarri. Euskaldunak ere honetan-txe ari d'ituk: euskaltasuna, gizonago izafeko nahi diate. Ta bestetarako balitz, ez likek zeregin horrek bikain-tasun ikaragarririk. Gizonaren euskalgintza honetan, berriz, oztopo-jartzaille gehiegi bideratu zaizkiguk. Herri-tasun baten aurka doanak gizona bera ez dik errespetatzen: antihumanismoa besterik ez duk hori. Nik ez zekiak zein den hobeago, erdera ala euskera, baiña nik ez diat iñori, bata nahiz bestea, ezartzeko eskubiderik. Gizon librearen kontra joatea ez duk noski eskubidezko. Norberak erabaki dezala bere b'idea, zer duen hobeago,

erdera ala euskera. Baiña, hori bai, erabaki horrentzat behar diagun libertade-giroa gizartean sortuaz. Biet-nam herriaren alde dagoana, egon bedi herri guzien alde. Gizonak, ezertarako baldin badu, bere izaera-modua aukeratzeko eskubide osoa dik. Giza-askatasun honen aurka negok, eta egongo nauk.

Herri honek, bere izan-dretxo aurrera eramateko, nere euskera ta euskaltasun eskasak nahi bazituk, nere bostekoa ezingo zioat ukatu.

Joxe betikoa, hiri ere justizia bat zor nian. Traidore omen haiz, traidore omen gaituk: jeiki bitez akusatzaillak, harria har eta bota hik hainbat maitatu ta lanegin duenak.

Besarkada bat.

Euskal-herri'an, 1967'ko agorrean.

Joseba INTXAUSTI.